

Nadia Owusu

Naschokken

Vertaald uit het Engels door Anne Jongeling

SIGNATUUR

2021

Eerste aardbeving

Rome, Italië, zeven jaar

Mijn moeders haar is lang, steil en zwart. Het wappert achter haar aan in de wind. Ze loopt weer weg. In het maanlicht is ze als een spookschip dat op verglaasde wateren afdrijft naar een plek waar hemel en zee elkaar raken, tot het achter de kromming van de aarde verdwijnt, en het moment is zo vergankelijk, zo ontastbaar, dat ik me afvraag, als een glimp van haar nog in zicht is, of ze er wel was. Ze draait zich niet naar me om terwijl ik haar vanaf de drempel nakijk. Ik ben zeven jaar oud, ingepakt in een roze trui en een dikke gevoerde jas en mijn wollen muts is ver over mijn ogen getrokken. Mijn witte sokken zijn zompig en klam van de regen die in mijn zwarte gym schoenen is gesijpeld die ik altijd, weer of geen weer, per se aan wil. Ik wil haar naroeppen, maar ik ben bang dat ze zich niet zal omdraaien. Of dat ze dat wel doet en dan, wat erger is, nog altijd niet voor mij zal kiezen. Ze neemt plaats op de passagiersstoel van de blauwe Fiat die haar man van een kennis heeft geleend. Ze willen nog een dagje door Rome rijden voor ze terugvliegen naar Massachusetts. Ze zijn in Venetië op vakantie geweest.

Voordat mijn moeder vanmorgen zonder waarschuwing of teken vooraf verschijnt, word ik wakker van de regen. Het is donker buiten, zo donker dat ik even denk dat het nog nacht is, maar dan ruik ik pannenkoeken. Op zaterdagochtend bakt mijn vader altijd pannenkoeken.

Als ik aan het ontbijt zit, met mijn neus in een beduimd exemplaar van *Onder moeders vleugels*, is mijn vader duidelijk nerveus. Hij tikt onrustig met zijn voet op de grond, kijkt op zijn horloge, schuift steeds zijn bril omhoog op zijn neus. Ik vraag me af wat hem dwarszit en hoop dat het, wat het ook is, hem niet het hele weekend aan zijn bureau zal kluisteren. Hij is zojuist teruggekeerd van een zakenreis naar Dhaka. Ik wil hem voor mezelf. De radio, die zijn vaste plekje heeft op het keukenblad naast het broodrooster, heeft met zijn kromgebogen antenne toch BBC World Service weten te vinden en er klinkt een bericht over een catastrofale aardbeving in Armenië. Tienduizenden doden, honderdduizenden ontheemden die hun huis en al hun bezittingen kwijt zijn. Een stad genaamd Spitak ligt compleet in puin. De mevrouw op de radio zegt dat er een nieuwe stad op de brokstukken moet worden gebouwd. Sovjetleider Michail Gorbatsjov vraagt de wereld om hulp. Ik smeer boter op mijn pannenkoek en strooi er suiker overheen.

‘Heeft mama familie in Armenië?’

Mijn vader schrikt op en kijkt me aan. Zijn ogen zijn enorm achter de jampotglazen.

‘Nee,’ zegt hij. ‘Haar familie is wel Armeens, maar ze woonde in Turkije. Inmiddels zitten ze allemaal in Amerika.’

Normaal gesproken vermijden we het om over mijn moeder te praten, maar volgens de BBC is de noodtoestand uitgeroepen. In tijden van nood gelden andere regels.

Ik ben half-Armeens, maar ik weet niet of de aardbeving mij direct aangaat. Ik woon in Italië met mijn Ghanese vader, mijn stiefmoeder Anabel en mijn zusje Yasmeen. Het is voor het eerst dat ik over het Kaukasusgebergte hoor, de breuklijn waarop de ramp heeft plaatsgevonden. Ik vraag mijn vader wat ‘naschokken’ betekenen. Hij zegt dat het heftige trillingen in de grond zijn die op een aardbeving volgen. Het is de vertraagde reactie van de aarde op de druk.

De bel gaat op het moment dat ik naar boven wil om mijn tanden te poetsen. Yasmeen, die net de slaap uit haar ogen wrijvend de keuken binnenkwam, is nu klaarwakker en scharrelt achter me aan om te kijken wie het is. We hopen onze vriendjes van hiernaast, die willen spelen.

Mijn moeder staat in het voorportaal, met twee rode ballonnen en bevende handen. Ik staar haar als versteend aan. Als ik me herinner dat ik een stem heb, roep ik om mijn vader. We hebben mijn moeder in geen drie jaar gezien, niet sinds mijn vierde. Mijn vader begroet haar met een knikje en stuurt Yasmeen en mij naar boven om ons aan te kleden. Als we weer naar beneden komen, staan mijn ouders nog steeds in de hal. Ze praten niet met elkaar. Mijn moeder heeft haar handen in haar zakken. Ze heeft de ballonnen losgelaten en ze zijn naar het plafond gezweefd. Ze laat haar hoofd hangen. Mijn vader houdt zijn schouders naar achteren getrokken, zijn benen gespreid.

‘Je moeder neemt jullie mee voor een ritje.’ Mijn vader pakt onze gevoerde jacks uit de kast. Als hij de deur achter ons dicht heeft getrokken, kan ik zijn aanwezigheid aan de andere kant voelen, alsof hij me wil laten weten dat hij daar, precies op die plek, zal staan als we terugkomen.

De man van mijn moeder zit achter het stuur. Hij zwijgt terwijl zij ratelt. Onze halfzusjes willen ons dolgraag leren kennen. De volgende keer neemt ze hen mee. Venetië is een magisch oord. Ze kan bijna niet geloven dat er echt zulke steden bestaan. Onze grootouders hebben een vlieger voor ons gekocht in de vorm van een vis. Onze vader kan ons in het voorjaar leren hoe je moet vliegeren.

Ondanks de motregen zet de man van mijn moeder ons af op Piazza Navona. Een artiest tekent een grappige karikatuur van ons, allemaal samen, met bolle hoofden en verschrikte ogen. In een eetcafé krijgen we borden spaghetti al pomodoro voorgeschoteld. We willen allemaal veel Parmezaanse kaas.

Mijn moeder vraagt hoe het gaat op school en vindt dat we in een prachtig huis wonen, al heeft ze voor zover ik weet alleen de hal gezien. Ik vraag haar naar de aardbeving. Ze heeft het nieuws nog niet gehoord.

‘Ooit gaan we met z’n allen naar Armenië,’ zegt ze. Het klinkt half als een vraag en half als een belofte, dus ik zeg ‘ja’, al geloof ik haar niet.

Als we het restaurant verlaten, komt er een breed grijnzende jongleur naar ons toe. Zijn hand lijkt amper te bewegen, maar zijn blauwe, gele en rode kegels vliegen hoog boven zijn hoofd. Hij vangt er twee met zijn ene hand op en de derde kegel met zijn andere, en maakt dan een diepe buiging. Mijn moeder klapt in haar handen. Yasmeen en ik zijn altijd een beetje afkeurig van vreemden en we turen naar de barsten in de stoeptegels. Mijn moeder drukt een paar goud- en zilverkleurige munten van duizend lire in de hand van de jongleur. Ze geeft er ook een aan mij en Yasmeen om in de Fontana dei Quattro Fiumi te werpen. Ik zeg tegen mijn moeder wat mijn vader over de fontein heeft verteld, dat de vier figuren de goden van vier rivieren op vier continenten verbeelden. De Nijl, de Ganges, de Donau en de Rio de la Plata. Er torent een obelisk boven de goden uit, waar een duif op is neergestreken. De obelisk staat voor de Katholieke Kerk. De riviergoden zijn machtig, maar ze buigen voor het Vaticaan.

‘De fontein staat symbool voor het kolonialisme,’ fluister ik. Ik praat nu mijn vader na, die altijd tegen me spreekt alsof ik al volwassen ben. Voor zover ik het heb begrepen wil kolonialisme zeggen dat witte mensen land van Zwarte en bruine mensen stelen, dat witte mensen Zwarte en bruine mensen doden, dat witte mensen Zwarte en bruine mensen onderwerpen en tot slavernij dwingen. Mijn vader, weet ik, is geboren in het laatste jaar van de koloniale overheersing in wat destijds de Goudkust heette. Hij zegt dat het samenvallen van zijn geboorte met de geboorte van Ghana zijn goede gesternte markeerde,

ons goede gesternte. Ik ben blij dat mijn moeder moet lachen en zegt dat ik slim ben. Als ik mijn muntje in het water werp, knijp ik mijn ogen stijf dicht en luister naar het gelach van mijn moeder, dat met het geluid van de klaterende waterstralen zingt. Dat geluid is de wens die ik niet tot woorden durf te vormen, want woorden kunnen verkeerd opgevat worden.

Later zie ik mijn moeder in de blauwe Fiat stappen. Haar man start de motor. Ik knijp mijn ogen samen om haar beter te kunnen zien. Ze laat haar hoofd tegen het raam leunen en ik beeld me in, of misschien hoop ik het wel, dat ze moet huilen. De auto rijdt weg en wordt verzwolgen door de nacht. Ik snuif de lucht op om een spoor van uitlaatgassen of parfum op te vangen, overblijfselen van mijn moeders aanwezigheid. Maar ik ruik slechts natte kalksteen en knoflook. Mijn stiefmoeder Anabel staat in de keuken. Piazza Navona lijkt nu heel ver weg. We wonen in EUR, een wijk die bekendstaat onder het acroniem van de Esposizione Universale di Roma – een wereldbeurs die nooit plaatsvond omdat de Tweede Wereldoorlog uitbrak. EUR was gebouwd door Mussolini om twintig jaar fascisme in Italië te vieren en de stad tot aan de zee uit te breiden. In tegenstelling tot de rest van Rome is EUR een overzichtelijke buurt. De gebouwen zijn stevig, witgeschilderd en volgens een patroon van rechte hoeken geordend. Meestal voel ik me geborgen door de voorspelbaarheid, maar vandaag voelt het ongastvrij, levenloos.

Ergens in huis hoor ik mijn zus gillen. Ze wil niet in bad. Ik weet dat haar woede om iets anders gaat. Ik haal nog eenmaal diep adem om alle deeltjes die mijn moeder heeft achtergelaten in me op te nemen en doe de deur achter me dicht.

In de hal trek ik mijn gym schoenen uit. De marmeren vloer is ijskoud onder mijn dunne sokken. Het peertje aan het plafond, dat mijn vader steeds vergeet te verwisselen, flakkert van licht naar donker en weer naar licht. Ik houd de polaroidfoto die mijn vader een paar minuten geleden van mijn moe-

der, Yasmeen en mij heeft gemaakt tussen duim en wijsvinger. We hebben allemaal onze ogen dicht op de foto.

‘Ze wil niet eens de moeite nemen om tijd met haar dochters door te brengen,’ hoorde ik mijn vader tegen Anabel zeggen toen ik hun kamer in liep om welterusten te zeggen. ‘Een paar uur? Kon er niet meer vanaf? Daarom wilde ik hun niet vooraf laten weten dat ze zou komen, voor het geval ze niet kwam opdagen. Ze zal nooit veranderen.’ Tijdens het eten heeft vader veel rode wijn gedronken en hij praat luider dan normaal. Zijn stem komt boven het gesis van de radiatoren uit, en zelfs boven het bijna menselijke gekerm van de straatkatten, die overdag staan te bedelen bij de tafels van de trattoria en ’s nachts op muizenjacht gaan in de riolering van de stad.

Ik klop op de deur die op een kier staat en loop naar binnen, zo normaal als ik kan, en weersta de drang om in mijn vaders armen te springen. Mijn lippen beven en ik pers ze op elkaar om mijn tranen te bedwingen terwijl mijn vader me stevig tegen zich aan trekt en me vasthoudt. Met mijn hoofd tegen zijn schouder gedrukt kan ik de zeepachtige geur van zijn hals ruiken. Hij houdt me elke avond op deze manier vast, net zo lang tot we in hetzelfde ritme zitten. Onze hartslag zegt dat hij van mij is en ik van hem. Hij geeft een kus op mijn voorhoofd en zegt me zoete dromen te dromen, zegt me dat morgen van ons zal zijn. We kunnen de hele dag samen lezen en misschien dat we ’s avonds ook naar Highlife-muziek kunnen luisteren, en dansen in onze pyjama’s. Hij zegt deze dingen om me te troosten. Hij wil me laten vergeten dat mijn moeder er was.

De week erop neem ik voor mijn spreekbeurt op school de karikatuur van de tekenaar op Piazza Navona en de polaroid van mijn moeder, Yasmeen en mij mee. Ik zeg niets tegen mijn vader.

Ik zit op een internationale school aan de Via Cassia. Mijn klasgenootjes komen uit alle windstreken maar ik ben samen

met één andere de enige Zwarte. Sarah Brennan, een Engels meisje met groene ogen, wil weten waarom mijn moeder een andere kleur heeft dan ik. Er steekt geen kwaad achter haar vraag, ze is gewoon nieuwsgierig, maar ik schaam me en kan alleen zeggen dat ik het niet weet. Mijn wangen branden als ik terugloop naar mijn stoel.

Bij het middageten komt Miss Rossi, de lerares, naast me zitten en vraagt of ik het leuk heb gehad met mijn moeder. Ik knik terwijl de tranen opwellen in mijn ogen. Ze pakt mijn hand en neemt me mee naar de toiletruimte, waar ze me helpt mijn gezicht te wassen. Ze vraagt wat er aan de hand is. Hoe kan ik haar vertellen over de bevingen die leiden tot scheuren, en vervolgens tot algehele verwoesting; tot hele levens en hele steden die vergaan; tot bergen en bergen puin; tot ontheemding en gedwongen migratie? Hoe vertel ik haar dat een dag die begint met pannenkoeken als ontbijt in een ramp kan eindigen; dat een aardbeving of een moeder zich als een donderslag bij heldere hemel kan aandienen en alles op zijn kop zet? Hoe vertel ik haar dat zelfs als de aarde is opgehouden met schokken de scheuren in de korst zich ongemerkt blijven vertakken? Opgekropte krachten vol dreiging en chaos kunnen elk moment ontketend worden. Ik weet niet hoe ik haar dit alles moet uitleggen, dus ik zeg tegen haar dat ik bang ben voor de naschokken.

REGISTRATIEFORMULIER HERPLAATSING

Naam: Nadia Adjoa Owusu

Andere naam: n.v.t.

Leeftijd: 28

Geslacht: Vrouwelijk

Burgerlijke staat: Ongehuwd

Nationaliteit: Amerikaans, Ghanees

Religie: Atheïst? Agnost?

Opleiding: BA, MA (gaande)

Beroep/vak: Serveerster, masterstudent, schrijver

Naam vader: Osei Owusu

Naam moeder: Almas Janikian

Etniciteit: Zwart. Biraciaal. Indo-Europees? Centraal-Aziatisch? Alhoewel ik doorga voor Zwart, ben ik meer Kaukasisch dan de meesten die zich Kaukasisch noemen. Mijn moeder is van Armeense afkomst, en Armenen komen uit het Kaukasische gebied tussen Europa en Azië. Haar grootouders zijn Turkije ontvlucht tijdens de Armeense genocide van 1915-1917. Ze vestigden zich in Watertown, Massachusetts, waar mijn moeder is geboren. Mijn vader behoorde tot de Ashanti-stam uit het Kumasi-gebied in het zuiden van Ghana.

Voorkeurstaal: Engels is mijn eerste taal. Ik sprak ooit vloeiend Italiaans. Ik kan het nog steeds, maar

mijn vocabulaire is uitgedund. Ik beheers het Frans redelijk en ken een beetje Swahili. Maar mijn voorkeur gaat uit naar het Twi – mijn vaders moedertaal – al ken ik slechts een paar woorden. Als ik in New York mensen Twi hoor spreken, houd ik mijn pas in om te kunnen luisteren. Het geeft me een warm gevoel, net als pindasoep en *foufou*. Maar dat wordt geloof ik niet bedoeld met ‘voorkeur’.

Land van herkomst: Ik ben geboren in Dar es Salaam, Tanzania, maar dat is alleen omdat mijn vader daar toen gestationeerd was. Hij werkte voor een agentschap van de Verenigde Naties.

Mijn moeder heeft de Amerikaanse nationaliteit, daarom ben ik Amerikaanse van geboorte. Ik ben echter pas vanaf mijn achttiende in de Verenigde Staten gaan wonen. Toen ik daar aankwam, herkende ik een heleboel. Amerika ervaar je overal ter wereld. Maar mezelf Amerikaanse noemen, klopt toch niet helemaal. Ik heb ook een Ghanees paspoort. Ik heb het nooit gebruikt, voor zover ik me kan herinneren. Het is makkelijker om met een Amerikaans paspoort te reizen. Maar mijn vader vond het belangrijk dat ik officieel Ghanees zou zijn.

Ik ben nooit in Armenië of Turkije geweest (op een overstap op de luchthaven van Istanbul na).

Vanwege mijn vaders werk zijn we vaak verhuisd. Ik woonde tot mijn derde in Tanzania. Toen ging ik naar Engeland, waar ik tweeënhalf jaar bij mijn tante Harriet heb gewoond. Ook heb ik een jaar op een Engelse kostschool in Surrey gezeten. Van mijn vijfde tot mijn achtste woonde ik in Italië. Van mijn tiende tot mijn twaalfde en van mijn zestienste tot mijn achttiende zat ik in Oeganda.

Mijn stiefmoeder Anabel komt uit een klein dorp aan de Tanzaniaanse kant van de Kilimanjaro. Mijn moeders tweede echtgenoot was een Somaliër. Ik heb dus twee halfzussen en een halfbroer die Armeens-Somalisch-Amerikaans zijn. Mijn halfbroer van mijn vaders kant, Kwame, is Ghanees en Tanzaniaans.

Toen ik achttien werd, verhuisde ik naar New York en daar ben ik gebleven. New York is een soort van thuis voor me.

Verwarrend? Zeg dat wel. Ik weet nooit wat ik moet antwoorden op de vraag waar ik vandaan kom.

Land van asiel: Er zijn drie relevante definities van de term 'asiel': 1. Bescherming tegen arrestatie en uitlevering, met name van vluchtelingen door een land, een ambassade of een ander agentschap om in de vrijheid te kunnen leven die voor de meeste mensen wettelijk is vastgelegd. 2. (verouderd) Een instituut voor geesteszieken, wezen en andere individuen die speciale zorg en behandeling nodig hebben. 3. Een veilig toevluchtsoord.

Alhoewel mijn aanvraag van toepassing lijkt te zijn op de eerste, ben ik op zoek naar een plek die aan de tweede en derde definitie voldoet.

VOORSCHOKKEN

DEFINITIE VOORSCHOKKEN:

Een relatief kleine aardbeving die een paar dagen of weken voorafgaat aan de grote, en die op of nabij het epicentrum van de grote aardbeving ontstaat.

NOOT:

De termen voorschok, hoofdschok en naschok hebben geen strikt wetenschappelijke omschrijving. Ze worden gebruikt om de grootste van de serie aardshokken te onderscheiden van wat ervoor en erna plaatsvindt. Als een naschok heviger is dan de voorgaande schok, hernoemen we die tot hoofdschok en veranderen de voorgaande aardbevingen in de reeks in voorschokken. Een herschikking van het verhaal. Alleen achteraf is vast te stellen in welke categorie de schokken vielen.

Moederreünies

Toen ik achtentwintig was, kwam mijn stiefmoeder Anabel op vakantie naar New York. Ze woonde destijds in Pakistan, waar ze voor een VN-agentschap werkte. We gingen naar een Chinees restaurant bij mij in de buurt en bestelden noedelsoep en rode wijn. Die avond vertelde ze me dat mijn vader niet was overleden aan kanker, zoals ik dacht. Hij was, zo beweerde ze, overleden aan aids.

Ik weet niet meer waarom mijn zus Yasmine of mijn halfbroer Kwame er die avond niet bij waren, want ze woonden toen allebei in New York. Yasmine werkte als serveerster in een tacozaakje in Red Hook. Kwame was tweedejaars student.

Mijn vader was veertien jaar daarvoor overleden, een paar weken voor mijn veertiende verjaardag. De ruzie die leidde tot de ontboezeming van Anabel dat hij aan aids was gestorven, ging nergens over.

‘Laten we na het eten ergens een plek met livemuziek opzoeken,’ zei Anabel.

‘Ik kan niet,’ antwoordde ik. ‘Ik heb met vrienden afgesproken.’

‘Maar ik ben je moeder en ik ben op bezoek,’ zei ze. ‘We zien elkaar nooit.’

Ik haalde mijn schouders op. We aten een poosje in stilte. Toen: ‘Je moet beter kauwen,’ zei Anabel.

‘Dat doe ik toch?’ zei ik. ‘Doe rustig.’

‘Hoezo “doe rustig”? Heb een beetje respect voor je ouders. Voor mij,’ zei ze.

‘Je doet gestoord,’ zei ik.

Ik wist dat die woorden – ‘je doet gestoord’ – hard zouden aankomen. Anabel zou geheel volgens verwachting ontploffen. Gekte, had ik gemerkt, riep angst en weerzin bij haar op. Waarschijnlijk omdat ze die in een of andere vorm had ervaren na de dood van mijn vader; een depressie, meen ik, of PTSS. Tot ruim een jaar na zijn dood snikte ze het elke avond uit in een wijnglas. Haar buien schommelden tussen ijzige stilte en razende woede. Maar in de afgelopen jaren had ze zichzelf opnieuw uitgevonden als een onkreukbaar en evenwichtig individu. Ze sprak op zachte, neerbuigende toon over zenuwinstortingen, rusteloosheid en depressies van anderen. Een mens moet zich taai houden bij tegenslag, zei ze vaak. Niemand is erbij gebaat als je zwartgallig of hysterisch wordt. Instorten stond voor haar gelijk aan zwelgen. Ze hield stug vol dat ze blij was met haar leven omdat ze ervoor had gekózen om blij te zijn met haar leven. Ze kóós elke dag voor blijdschap. Als ik haar herinnerde aan de jaren rondom mijn vaders dood, zelfs al was het om aan te geven dat we uit zo’n diep dal waren geklommen, sneed ze een ander onderwerp aan. Ze leek niet eens de mogelijkheid te willen overwegen dat ze ooit weer aan een vorm van waanzin ten prooi zou vallen.

Anabel kon pas echt kwaad worden als ik tegen haar zei dat ze gek was – gestoord. Ik deed het wel eens expres om een discussie te winnen. Ze kon er absoluut niet tegen als ik haar bewering dat ze zichzelf opnieuw had uitgevonden in twijfel trok. Haar masker was goed, dat moet ik haar nageven. Alleen de mensen die haar echt kenden, konden erdoorheen kijken. Onder de gladde, ongerimpelde huid trilden de spieren licht, het bloed zwol op in de aderen.

In het Chinese restaurant had ik zin om Anabels masker af te rukken. Ten overstaan van iedereen. Ik wilde haar vuurrood zien aanlopen en zien ontploffen. Ik wilde haar eraan herinneren wie ze echt was. Mij hield ze niet voor de gek. Als

zij door het lint ging, zou ik mijn zelfbeheersing bewaren en koeltjes de situatie meester blijven. Niet dat het me veel kon schelen hoe de gasten in de eetzaal over mij of over haar dachten. Ik wist dat ze niet makkelijk herstelde van een publieke vertoning en daarom stuurde ik erop aan. Ze zou het tafereel keer op keer in haar hoofd afspelen. De herinnering zou af en toe onverhoeds de kop opsteken om haar te tergen. Daarbij zou ze zich mijn gezicht herinneren – het toonbeeld van zelfbeheersing. Ze zou zich altijd de veelbetekenende blikken van de mensen om haar heen herinneren, die meewarig hun hoofd schudden.

Maar in plaats van te ontploffen, siste Anabel me met op-eengeklemd tanden een antwoord toe.

‘Gestoord? Ik? Hoe durf je. Na alles wat ik voor je heb opgeofferd.’

‘Wat heb je dan opgeofferd?’ vroeg ik. ‘Je hebt me alleen bij je gehouden omdat je dan een vettere brok van mijn vaders geld zou krijgen. Je wond er geen doekjes om dat je mij of Yasmeen niet bepaald om je heen wilde hebben.’

Ik wist dat de kwestie van Anabels voogdijschap over ons een stuk gecompliceerder lag. Ons wel willen en ons niet willen – het waren gemoedstoestanden die beide in haar hoofd bestonden. Waarschijnlijk geldt dat voor meer ouders, biologische dan wel anderszins. Maar op dat moment was het mijn bedoeling om haar te kwetsen. Deze vereenvoudigde versie van haar beweegredenen zou hard bij haar aankomen. Ze leek me een eeuwigheid aan te staren, met samengeknepen ogen en haar mond ietwat open. Toen werden haar ogen helder en onbewolkt, alsof ze op dat moment precies wist wat ze moest zeggen om een overwinning te boeken.

‘Jij denkt dat je lieve pappie zo perfect was. Nou, hij is niet overleden aan kanker, zoals je denkt. Hij was allesbehalve een engel. Hij is gestorven aan aids. Hoe denk je dat hij aids heeft gekregen? Hm?’

Het had altijd al geschuurd tussen mij en Anabel. Toen ik op mijn achttiende naar New York verhuisde, dreven onze levens steeds verder uit elkaar en heel soms even naar elkaar toe. Zonder uitleg, zonder excuus. Vóór deze avond in het Chinese restaurant hadden we elkaar een heel jaar niet gesproken. Ze had me een Facebook-berichtje gestuurd dat ze naar New York zou komen en stelde voor om af te spreken. We hadden het geen van tweeën over die radiostilte van een jaar. We begroetten elkaar met een kus op beide wangen. We gaven elkaar complimenten over uiterlijkheden: haar vlechten, mijn oorbellen. Er was geen duidelijk aanwijsbare reden voor het niet praten. Of nee, eigenlijk ging er een heel leven van redenen aan vooraf, een heel leven van onuitgesproken wrevel aan beide kanten.

Ik leerde Anabel kennen toen ik vijf jaar oud was.

‘Dit is Anabel,’ zei mijn vader zonder verdere poespas. ‘We gaan trouwen.’

Ik kan me niet herinneren of deze eerste ontmoeting op een vliegveld plaatsvond of bij ons thuis in Rome, waar we een gezamenlijk huishouden zouden vormen. Yasmeen en ik waren kort daarvoor bij mijn vader ingetrokken, daarvoor hadden we tweeënhalf jaar bij zijn zus – tante Harriet – gewoond. Anabel leek in mijn ogen op een filmster: lang, slank en buitenaards mooi met haar hoge jukbeenderen, de volle lippen en het spleetje tussen haar voortanden waar ik mijn pink in zou kunnen steken. Ik zag de liefde in mijn vaders ogen, ook dat die niet voor mij bedoeld was, en ik kookte van woede. Maar Yasmeen begon hoopvol te stralen. Ze sprong op en vloog Anabel om haar hals. Mijn zusje wilde niets liever dan een nieuwe moeder. Yasmeen zei ‘mama’ tegen wildvreemden in de buurtsuper als ze zich over haar heen bogen en in haar wangetjes knepen. Ze hechte zich aan onze tantes, aan de vrouwelijke kennissen van mijn vader en zelfs aan onze Duit-

se nanny, een echte zuurpruim. ‘Die arme moederloze meisjes,’ zeiden de mensen.

Anabel gaf Yasmeen een aai over haar bol. Ze keek me verwachtingsvol aan. Ik sloeg mijn armen om mijn vader heen. Anabel fronste haar wenkbrauwen.

Ik verlangde ook naar een moeder, maar ik denk dat ik me al had gestaald voor een leven waarin ik er geen zou hebben, geen moeder zoals andere kinderen er een hadden. Maar mijn vader, dacht ik, mijn vader is van mij. Van mij en Yasmeen. Ik was niet bereid hem met iemand anders te delen.

Ik weet nog, voordat Anabel en mijn vader trouwden, dat ze die eerste paar maanden boos naar me keek als ik op mijn vaders schoot kroop terwijl ze op de bank aan de gin-tonics zaten. Ik weet nog dat ik op de slaapkamerdeur van mijn vader en Anabel klopte als ik was wakker geschrokken van het onweer. Ik weet nog dat ze fluisterde dat ik hen met rust moest laten als ze sliepen. Ik weet nog dat ze de deur voor mijn neus dichtdeed. Ik voel nog de verbittering in mijn borst opborrelen.

Het kan zijn dat ik Anabel verkeerd begreep, dat mijn geheugen me parten speelt, dat mijn herinneringen zijn gekleurd door die verbittering. Of misschien gedroeg Anabel zich afstandelijk tegenover mij omdat ze aanvoelde dat ik haar als rivale beschouwde. Misschien wilde ze haar gezag als de vrouw des huizes laten gelden. Ik weet echter vrijwel zeker dat mijn geklier verergerde naarmate de trouwdatum dichterbij kwam.

Op de dag dat Yasmeen en ik onze bruidsmeisjesjurk pasten, was ik op mijn ergst. De jurkjes stonden wijd uit. We leken wel gele suikerspinnen en onze haarbanden waren met enorme strikken versierd. Als kind hield ik zowel van ravotten in de modder als van prinsesje spelen. Ik hield echt wel van ruches en kant. Maar ik had me voorgenomen om dat jurkje te haten. Het jeukt, mopperde ik. Anabel negeerde me.

‘Ze moeten nodig hun haar ontkrullen,’ zei Anabel tegen mijn vader. ‘Die twee beginnen dreadlocks te krijgen.’

Ze prikte met haar lange, scherpe vingernagels in mijn weerbarstige, wilde haar en trok eraan. Het deed een beetje pijn. Ik overdreef en zette met een vertrokken gezicht een flinke keel op. Anabel liet haar handen door haar eigen ontkrulde lokken glijden, alsof ze bang was dat mijn ragebol besmettelijk was. Mijn vader schoot me niet te hulp. Ik barstte in tranen uit.

‘Ik wil geen ontkruller,’ blèrde ik. ‘Als je me dwingt, laat ik me kaalscheren. En ik wil ook deze stomme kanten sokjes niet aan. Ze maken mijn schoenen te krap.’

Ik huilde niet vanwege mijn pijnlijke tenen of mijn ragebol. Anabel pakte me af wat me het meest dierbaar was. Het huis en mijn vader hadden een gedaanteverwisseling ondergaan: weg met die gemakkelijke oude bank, weg met Baba’s baard. Ik hoefde Anabel niet zomaar alles te geven wat ze wilde, niet zonder strijd.

Ik liep zonder sokken en zonder ontkruld haar door het gangpad. Ik moest door dat gangpad wandelen, maar ik deed het met geheven kin.

Binnen een jaar hadden Anabel en ik onze territoria afgebakend in ons huis in Rome. Anabel zwaaide de scepter in de formele huiskamer, met de Perzische tapijten en het gebloemde bankstel dat niet lekker zat. Daar lag ze met haar lange benen over mijn vaders schoot terwijl ze van hun witte wijn nipten. Ze fluisterde tegen hem, maar haar lach was als die van een sopraan in crescendo. In de spiegel aapte ik haar gelach na. Mijn vaders werkkamer was mijn territorium. Daar lazen we samen boeken in de stilte, hij op zijn draaistoel, ik languit op het vloerkleed. Of we schreven korte verhalen die we aan elkaar voorlazen. Hij gaf me redactionele adviezen. Zijn verhalen waren, in mijn ogen tenminste, altijd volmaakt.

Bij elke verhuizing – van Rome naar Addis Abeba, van Ad-

dis Abeba naar Kampala, en weer terug naar Rome – bezetten Anabel en ik soortgelijke gebieden in elk nieuw huis. In ons huis in Addis had mijn vader geen werkkamer. In plaats daarvan was de achterveranda mijn domein. Mijn vader en ik lazen en schreven op de melodieën van insecten en vogels.

Het kwam ook voor dat het VN-agentschap mijn vader voor geruime tijd naar het buitenland stuurde en dan sloten Anabel en ik een tijdelijk vredes pact. Als hij weg was, vergat ik dat we tegenstanders waren en dat we niet van elkaar mochten houden. Zij leek dan ook wat liever te zijn. Onze gesprekken waren uitvoeriger en minder stekelig. We lachten om elkaars grappen.

Op mijn elfde werd ik voor het eerst ongesteld, op de dag dat mijn vader zou terugkomen van een missie naar het noorden van Oeganda. Ik schrok me wild van de rode vlekken in mijn ondergoed en in mijn korte broek. Ik wist niet dat de bloedingen zo heftig zouden zijn en dat ik het niet net zoals mijn plas zou kunnen ophouden. Het idee om tegen mijn vader de onvermijdelijke woorden te moeten uitspreken over waar ik precies bloedde, vervulde me met afschuw en bovendien was hij er niet, dus ik zei het tegen Anabel. We stapten in de auto om een pak maandverband en een ijsje te halen. In de auto zei ze tegen me dat ik nu een jonge vrouw was, een mooie jonge vrouw. Ik zou aan mannen geen gebrek hebben, zei ze, die zouden proberen van me te nemen, nemen, nemen.

‘Vergeet nooit,’ zei ze tegen me, ‘dat je hen kunt verzwakken door hun juist niet te geven wat ze willen. Dan hou jij alle macht in handen.’

Ik begreep niet wat Anabel bedoelde. Ik was zo groen als gras en had geen idee wat mannen wilden, ik wist niet eens wat een menstruatie precies inhield. Maar ze had gezegd dat ik nu een jonge vrouw was. Ze had gezegd dat ik mooi was. Konden we maar altijd zijn zoals op dat moment: twee vrouwen in een auto met de ramen open, likkend aan ons vanille-

ijsje, keuvelend over schoonheid en macht op muziek van Whitney Houston.

Maar die avond, toen mijn vader thuiskwam met zijn belastingvrije cadeautjes – parfum voor Anabel, Toblerone voor mij en Yasmeen, een speelgoedtrein voor Kwame – trokken Anabel en ik ons terug in onze respectievelijke kamers. Ik wachtte – in mijn verbeelding wachtten we allebei – om te zien welke deur mijn vader zou openen.

Pas nadat er kanker bij mijn vader was geconstateerd en hij bedlegerig was geworden, gaven Anabel en ik onze territoria op. We beseften dat we hem beiden konden verliezen. We gaven onze territoria op, maar niet onze grieven.

Ik was kapot van de dood van mijn vader. Misschien kwam het doordat ik nooit voldoende over mijn moeders vertrek had getreurd dat ik me met zoveel kracht op mijn rouwperiode stortte. Lijden, ontdekte ik, was een proces van verhaalopbouw. Het was nodig dat ik een verhaal opbouwde ten behoeve van de wederopbouw van mijn wereld. Ik moest beslissen wat erin kwam en wat ik weglief.

In mijn versie van het verhaal van mijn vaders ziekbed en zijn dood waren mijn vader en ik de hoofdrolspelers: een heldhaftige vader en een dochter die zielsveel van hem hield. Mijn zus Yasmeen en mijn broer Kwame waren achtergrondfiguren. Dat was heel egoïstisch van mij, maar dat kon me niet schelen. In mijn verhaal trof de ziekte mij net zo hard als hem. Ik zag hem wegteren. Ik rook zijn bedorven, stervende adem als ik naast hem lag en hem allerlei wissewasjes vertelde over school en over films en over wat ik 's middags had gegeten. Ik hoorde hem kermen van pijn en vernedering als zijn darmen hem in de steek lieten en hij in een poel van zijn eigen uitwerpselen wakker werd.

Mijn dagboek van die periode staat vol passages over zijn vermagering, haarverlies en chronische steenpuisten, allemaal bijwerkingen van de agressieve chemotherapie. Ik zag de

contouren van zijn uitstekende botten en de kleur van de etter die uit de barstende bulten lekte.

Anabel komt nergens in de verslaglegging voor, al was ze zijn belangrijkste verpleegster, al was zijn ziekbed ook haar bed, al was ze er altijd, al ruimde ze de kots van de tapijten en wreef ze lotion in zijn gekloofde tenen. Nooit heb ik haar hiervoor bedankt. Ik hield haar altijd buiten het verhaal, mijn verhaal. Ik bedankte haar niet, ik nam haar juist van alles kwalijk.

Ik herinner me dat mijn vader om een appel vroeg en dat Anabel met een stem druipend van het gif zei dat hij hem zelf moest pakken. Ze wist dat hij niet meer kon lopen. Ze haalde er een priester bij om aan zijn bed te bidden, iets wat hij zelf nooit gewild zou hebben want hij geloofde niet in God of gebed. Toen hij protesteerde met de laatste woorden die hem nog restten, hief ze haar hand om hem het zwijgen op te leggen. Dit soort dingen beschouwde ik niet als wanhoopswaardigheden die voortkwamen uit verdriet, maar als bewijs dat ik de enige was die oprecht van hem hield – zij was de boze stiefmoeder. Mijn verhaal had een slechterik nodig, zie je.

‘Hij hoefde geen priester,’ zei ik. ‘Hij heeft tegen mij gezegd dat ze bij hem niet met religie aan hoefden te komen. Dat waren zijn eigen woorden.’

‘Ach, hou je kop toch,’ zei ze. ‘Hou je kop.’

Ik denk dat ze daar later haar verontschuldigheden voor aanbood – voor dat ‘hou je kop,’ niet voor de priester. Maar helemaal zeker weten doe ik het niet.

Nadat mijn vader was overleden zei mijn moeder tegen me aan de telefoon dat ze niet naar Rome zou komen voor de begrafenis. Ze zou Yasmeen en mij niet opeisen. Ik zwoer dat ik het haar nooit zou vergeven, dat ik nooit meer een woord met haar zou wisselen. Yasmeen wilde volgens mij liever niet nog meer ouders verliezen. Ze keek doodsbang toen ik zei dat moeder voorgoed uit ons leven was verdwenen. Maar mijn vader had tegen haar gezegd dat ze mij, haar oudere zus, haar

steunpilaar, moest vertrouwen. Hij had tegen mij gezegd dat ik nooit haar vertrouwen in mij mocht beschamen. Yasmeen liet de beslissing aan mij over.

‘Blijf maar bij mij wonen,’ zei Anabel toen ik haar over het telefoongesprek met mijn moeder vertelde. ‘Ik heb je vader beloofd om voor jou en Yasmeen te zorgen. En ik heb je nodig. Jullie zijn mijn dochters.’

Die dag hebben Anabel en ik samen gehuild. We besloten een huishouden van vier te vormen: wij tweeën, Yasmeen en Kwame. Ik zal nooit vergeten dat Anabel me wel wilde en mijn moeder niet. Maar het duurde niet lang of we vervielen weer in het oude patroon. We kibbelden over mijn vaders ziel: of en waar hij nu bestond en wat hij wilde. Anabel wilde door met haar leven. Een vriend van mijn vader hielp haar aan een instapfunctie voor hetzelfde VN-agentschap in Rome als waar mijn vader had gewerkt. Het was haar eerste baan. Nadat ze met mijn vader was getrouwd, had ze wel een boekhouddiploma behaald op een Amerikaans instituut in Rome, maar ze had niet naar werk gezocht. Ze moest dus echt wennen aan het kantoorleven en ze had een heleboel te leren. Maar ze wilde een nieuw leven opbouwen. Ik daarentegen weigerde om los te laten.

Anabel geloofde in een hemel. Ik geloofde in herinneringen. We maakten ruzie over wat mijn vader zou hebben nagelaten, zowel het onbezielde als het ontastbare. Ze hield mijn vaders paperassen – aantekeningen, gedichten – achter slot en grendel zodat ik ze niet kon lezen. Ik verstopte mijn vaders sokken achter in mijn kledingkast. Yasmeen koos mijn kant, al was ze te fragiel om strijd te kunnen leveren. Ze rookte sigaretten en slikte laxeremiddelen. Ze stond altijd op de weegschaal en telde calorieën. Ze woog de kruimels voor ze die in haar mond stopte. Mijn woede nam genoeg plek in beslag voor ons allebei.

‘Rot op! Ik mis mijn Baba!’ schreeuwde ik tegen Anabel als ze de tv uitzette. Ze vond dat ik zat te kniezen.